

Söyleşi:

Sandrine Berges

Eski Çağ felsefesi ile ahlak ve siyaset felsefesi üzerine araştırmalar yapan Sandrine Berges, Bilkent Üniversitesi Felsefe Bölümü'ne katılmadan önce Leeds ve St. Andrews üniversitelerinde görev yapmıştır. Doktorasını 2000'de Leeds Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Başlıca ilgilendiği alanlar estetik, toplumsal ve siyasal felsefe, tarih felsefesidir. "Plato on Virtue and the Law", "Mary Wollstonecraft's A Vindication of the Rights of Woman", "A Feminist Perspective on Virtue Ethics" kitaplarının yazarı olan Dr. Berges, *Sophie de Grouchy's Letters on Sympathy* eserini Fransızcadan çevirmiştir.

1. Felsefe üzerine çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Başta etik ve siyaset olmak üzere pratik felsefe tarihi ile ilgileniyor ve ağırlıklı olarak kadın yazarların metinlerine odaklanıyorum.

2. Kadınların eserleri felsefe tarihinde nasıl yok sayılmıştır?

Bunun pek çok yolu var! İlk olarak, her ne kadar kadınlar her zaman felsefe yapıyor olsalar da, eserleri erkek meslektaşlarının eserleriyle aynı muameleyi görmedi. Eserlerinin basılma olasılıkları çok daha düşüktü, -bu yüzden bugün elimizde çok sayıda el yazması metin var-, ve eğer yayımlanmışlarsa, basımları bazen çok daha düşük kalitede oluyordu. Örneğin Margaret Cavendish'in basılı kitapları yazım hatalarıyla doludur. Kadınların eserlerinin çevrilme, yeniden basılma, talep görme, yeniden düzenlenme, incelenme ve yorumlanma olasılıkları çok daha düşüktü. Dolayısıyla, tarihte bir yer kazanmak için gereken her şeyden yoksunlardı. Sonuç olarak, yakın zamana kadar kadın yazarların kitapları müfredatlarda yer almıyordu ve felsefe tarihinin bir parçası olarak görülüyorlardı.

3. Sizce kadınlar neden yok sayılmıştır? Bu yok sayma kasıtlı olarak mı yoksa bilinçsiz olarak mı yapıldı?

Her ikisi de etkili olmuş olmalı. 17. ve 18. yüzyıldaki pek çok kadın filozofun isimlerini gizleyerek yazmayı tercih ettiğini biliyoruz. Bunun nedeni, kendi adlarıyla yazmaları durumunda itibarlarının zarar göreceğini bilmeleriydi. Eserleri üzerinde çalıştığım kadınlardan biri olan Manon Roland'ın da dediği

gibi: Eğer ortaya koyduğun eser iyiye, onu senin yazmadığını söylerler, fakat ktyese, bu kez adını yerden yere vurmaktan asla geri kalmazlar.

Ancak kadınların felsefe yapamayacağına dair yerleşmiş bir önyargı da vardı. Yani, istisnai bir şekilde bir kadın erkek bir filozofun dikkatini ola ki çekmiş olsun, filozof asla kadının eserlerini çalışmalarında kullanmayı, onlara koleksiyonunda yer vermeyi ya da hakkında konuşmayı aklına dahi getirmez, onların adını erkekler tarafından yazılan diğer eserlerle birlikte anmazdı. Otobiyografisinde John Stuart Mill On Liberty’i eği Harriet Taylor ile birlikte yazdığını, ancak kitabın kapağına adını koyacak kadar ileri gitmediğini söylüyor.

Bu ve benzeri durumların tamamı hala bir dereceye kadar geğerliliği koruyor. İnsanlar, bir felsefe kitabının harika olduğu fikrini, onun bir adam - 'büyük bir adam' tarafından yazıldığı dğncesiyle iliğkilendiriyorlar. Üstelik artık yüzyıllardır süregelen yerleşmiş bir önyargı ile de mücadele etmek zorundayız: Son iki yüzyılda kimse ondan bahsetmemişse eğer insanları o kitabın harika olduğuna nasıl ikna edebilirsiniz ki?

4. Sizce bu tarih boyunca süregelen yok saymanın günümüz felsefesine etkileri nelerdir?

İnsanlar - yani öğrenciler, öğretmenler ve halkın içinden kimseler - gemiğte hiç kadın filozof olmadığını varsayma eğilimindedir. Kendi deneyimlerime göre konuşacak olursam, bu durum bir kadın ğrenci için oldukça heves kırıcı olabilir. Her ne kadar ilk bağta daha önce hiçbir kadının yapmadığı yeni bir Şey yaptığınızı dğnerek kendinizi coğkulu hissetseniz de, sonrasında çok hızlı bir şekilde bir Őeylerin yolunda olmadığını anlarsınız. Sınıfınızda pek çok kadın ğrenci vardır olmasına ancak sizi eğitmek için orada olanların çok azının kadın olduğunu görürsünüz. Böylece, sadece felsefe yapacak kadar iyi olmadıkları için kadın filozofların olmadığı dğncesine kapılırsınız. Kimi zaman felsefenin çok saldırgan olduğunu, kimi zaman da kadınlar için yeterince pratik olmadığını söyleyerek gerçek hislerinizi saklamaya alığırsınız, ancak günün sonunda bağ bağa kaldığınız Şey gerçek hislerinizdir: ‘Demek ki felsefe için yeterince iyi değiliz.’ Bu yüzden geçmişin kadın filozoflarını yeniden ilgi odağı haline getirmek, her zaman burada olduğumuzu ve bunu her erkek kadar iyi yapabileceğimizi açıkça belirtmek çok önemlidir.

5. Peki Şimdi bir Őeylerin değiğtiğine neden ve nasıl tanık oluyoruz?

Sanırım pek çok nedenden bahsedebiliriz. İlk olarak, kadınların felsefe tarihinden silinmesine karşı seslerini yükseltmeye karar veren ve tamamı olmasa da büyük bir çoğunluğu kadınlardan oluşan bir grup insan, bu durumun felsefe ile ilişki içerisindeki herkesi nasıl etkilediğini ortaya koymak istedi. Ayrıca, felsefe tarihçileri, tarihi analitik bir bilim olarak görmeyi özümsemişlerdir. Eskiden olsa yapacağımız şey Descartes gibi ünlü bir filozof seçmek, eserlerini sanki bir çağdaşımızın eserleriymiş gibi derinlemesine okumak ve bütün hatalarını ortaya koyduktan sonra kötü bir teori olarak ünlenmesine izin verecek bir ismi, mesela Kartezyen Dualizm gibi, layık görerek o eseri kaderine terk etmektir. Oysa günümüzde, artık eski eserleri keşfetme ve dahası, onları kendi bağlamlarında değerlendirme konusunda çok daha özgürüz; ve daha önce hiç olmadığı kadar bu tür yeni eserler keşfediyoruz. Bu keşiflerin bazıları da kadınlar tarafından yaratılmış eserler oluyor. Son olarak, günümüzde çok fazla eserin arşivlenmiş bir şekilde internette ulaşılabilir olması onların geri kazandırılmasını çok kolaylaştırıyor. Önceden, arşivlere gitmeniz, orada neler olduğunu araştırıp aradığınızı bulmanız ve sonra onun bir kopyasını kendinize yazmanız gerekirdi. Şimdi ise Gallica'da, British Library'de veya hatta Google'da yapacağınız aramalarla dahi aradığınızı şeyi tam olarak bulmanız çok muhtemeldir.

Bu değişimlerin sadece kadınlar için değil bütün filozoflar için faydalı bir diğer yönü de kadınlar tarafından yazılan eserlere müfredatlarda ve araştırmalarda yer verilmesinin felsefenin pek çok problemine dair yanıtları ve soruları inanılmaz ölçüde çeşitlendirmesidir. Örneğin, 'Eğitim insanlığın ilerlemesine ve gelişmesine ne katkıda bulunur?' ve 'Eğitim siyaset/ahlakla nasıl örtüşüyor?' gibi sorular ile eğitim meselesi kadın yazarların erkeklerden daha sık ilgilendiği konulardan biridir -belki de çocukları eğitmekten sorumlu oldukları ve ayrıca çoğu zaman iyi bir eğitim almadıkları için.

6. Projeleriniz değişime ne tür katkılar sağlıyor?

Kadın filozofların eserlerini geri kazandırmak ve metinlerini eğitim ve araştırmalar için tanıtma amacıyla yürütülen Geri Kazandırma Projesinde çalışan birkaç gruba üyeyim. Bunların en büyüğü Wollstonecraft üzerine. Hem felsefeden hem başka disiplinlerden Wollstonecraft'ı araştıran büyük bir akademisyen grubu var, ben de bu nedenle ilgili kitaplarda editörlük yaptım ve konferanslar düzenledim. Son birkaç yıldır APSA'nın bir parçası olan ancak gelecekte büyük ihtimalle bağımsız hale gelecek "Wollapalooza" adlı harika bir konferans dizisi var. Ayrıca, bir Mary Wollstonecraft Felsefe

Topluluğu da kurduk ve tüm etkinliklerimizin tanıtımını yaptığımız bir web sitesi de var. (www.marywollstonecraftphilosophicalsociety.com)

Ben Wollstonecraft'ın Fransız çağdaşları üzerine de ayrıca çalışıyorum, yani Fransız Devriminin ahlak ve siyaset felsefecilerini. Bu çalışmanın ilave faydası, dönemin bizzat kendisinin eğitim ve araştırmaya genellikle dahil edilmemiş olmasıdır. Şu ana dek, Sophie de Grouchy'nin bir kitabını çevirdim ve Cambridge Elements derlemesi için Olympe de Gouges üzerine kısa bir kitap yazıyorum. Ve Fransız Devriminin kadın filozofları üzerine önümüzde yıl çıkması gereken bir kitabım da var.

7. İdeal bir senaryoda neyi başarmayı umuyorsunuz?

En nihayetinde, kadın öğrenciler bir felsefe dersine katıldığında onların dışlanmış ve oraya ait değilmiş gibi hissetmemelerini istiyorum. Her öğrencinin tarihte geriye dönüp bakabilecekleri örnek kişiler bulunduğunu hissetmelerini istiyorum. Ve istiyorum ki onlara benzeyen hiç kimsenin daha önce başarılı olmadığı düşüncesine kapılmasınlar ve onlara buraya ait değilmiş gözüyle bakan hiç kimsenin olmadığını hissetsinler. Bu, kadınları durduramayacağımız anlamına gelir. Ağı daha da ileriye taşımamız ve sadece İngiltere, Almanya ve Fransa'dan değil, dünyanın farklı yerlerinden, farklı dinlerden ve etnik kökenlerden filozofları dahil etmeliyiz. Filozof olmak için beyaz veya Hıristiyan olmanıza gerek yoktur. Bu süreç halihazırda yaşanıyor: birçok etkileyici filozof literatüre yeniden kazandırıldı ve onların metinleri öğretmenler ve araştırmacılar için hazır hale getiriliyor.

8. Bize SWIP-TR'den bahsedebilir misiniz?

Türkiye'ye gelmeden önce ABD ve İngiltere'deki felsefe kadın topluluklarının büyümesini kısmen ilgiyle takip ediyordum. Onlar kadınların akademik felsefede kadın olmakla ilgili bazı sorunlarını aşmalarına yardım ediyor gibiydi. Yaklaşık on yıl sonra, dünya çapında pek çok SWIP şubesi açıldı ve burada da böyle bir şey olması gerektiğini hissettim. Ama Saniye Vatansever Bilkent Felsefe bölümüne gelene kadar bu konuda bir şey yapılmısa da sonrasında gayri resmi bir topluluk oluşturacak duruma geldik. Şu an dört yaşıdayız ve halihazırda üç tane yıllık konferansımız ve öğrencilerin veya genç öğretim üyelerinin diğer kadınlardan tavsiye alabileceği bir danışmanlık sistemimiz bulunuyor. Tüm bilgileri bulabileceğiniz ve katılabileceğiniz bir web sitemiz var: swip-tr.weebly.com.

En son projelerimizden biri, NYC'deki The New School'da The New Historia adlı bir proje için ortak bir çalışma yürütmek. Türk ve Osmanlı kadınlarının Türk akademisyenler tarafından yazılan biyografilerini topluyoruz. Proje sadece kadın filozofları değil, insanlığın bilgi birikimine bir şekilde katkıda bulunan tüm kadınları kapsıyor. Biyografiler, The New School'da toplanan büyük bir veritabanının parçası olacak. Ama aynı zamanda projedeki kendi bölümümüz için daha yerel bir çıktıyı da araştırıyoruz, bu yüzden bu alanı izleyin ve katılmak isterseniz SWIP-TR ile iletişime geçin.